

Pohjoismainen etunoja

Suomalaiset haluavat vauhtia
naapuruston yhteistyöhön

Ilkka Haavisto
Tutkimuspäällikkö,
EVA

ilkka.haavisto@eva.fi
@haavisto_ilkka
www.eva.fi

- Hyvin suuri enemmistö (84 %) arvioi, että kasvaneet globaalit uhat edellyttävät pohjoismaisen yhteistyön voimakasta tiivistämistä.
- Yli puolet katsoo, että rajavalvonnasta (55 %), puolustuksesta (54 %) sekä ilmastopolitiikasta (52 %) ja luontokadon torjunnasta (51 %) voitaisiin päättää yhteispohjoismaisesti.
- Pohjoismaiden yhteinen ulkopolitiikka jakaa näkemykset: 43 prosentin mielestä Pohjoismaat voisivat päättää ulkopolitiikasta yhdessä, ja yhtä moni (43 %) säilyttäisi nykytilan.
- Kaikkia Pohjoismaita pidetään Suomelle vähintään melko läheisinä. Suuri enemmistö (70 %) katsoo meillä olevan paljon tai erittäin paljon yhteistä Ruotsin ja ruotsalaisten kanssa.

Pohjoismaisen yhteistyön lisääminen on pitkään ollut kärkisijoilla suomalaisten toiveissa ulkopoliittikkamme päätöksentekijöille. Ykköstoiveeksi se nousi viime vuonna tehdyssä EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa, jossa suuri enemmistö suomalaisista katsoi, että pohjoismaisen yhteistyön pitäisi painottua ulkopoliittikkassamme nykyistä enemmän.¹

Havainto on kiinnostava, koska Pohjoismaiden keskinäistä yhteistyötä on ollut tapana pitää jo pitkälle vietyä, vakiintuneena ja toisinaan jopa tylsänä. Lisäksi yhteistyö on viime vuosien aikana tiivistynyt huomattavasti etenkin puolustuksen saralla.

Suomalaisten mielestä maailma on nyt kuitenkin niin epävakaa, ettei tämä riitä, vaan on aika painaa kaasua. Hyvin suuri enemmistö (84 %) katsoo, että kasvaneet globaalit uhat edellyttävät Pohjoismaiden yhteistyön voimakasta tiivistämistä, ja vain vaivaset kolme prosenttia ei näe aihetta yhteistyön tiivistämiselle (Kuvio 1).

Entistä tiiviimpi yhteistyö voisi tarkoittaa esimerkiksi pohjoismaiden kantojen ja toimien entistä tiiviimpää koordinaatiota tai yhteistä edustusta ulospäin. Joidenkin katseissa saattaa siintää sitovampi yhteispohjoismainen päätöksenteko tai jopa liittovaltio, uusi Kalmarin unioni, jollaista ruotsalainen historioitsija Gunnar Wetterberg ehdotti Pohjoismaiden ministerineuvostolle laatimassaan pamfletissa vuonna 2010.²

Vastaavanlaatuisia avauksia Pohjoismaiden rivien tiivistämisestä on sadellut viime

aikoina useampia.³ Niiden ponttimena ovat olleet muiden muassa Venäjän Ukrainassa käymän hyökkäyssodan aiheuttama turvallisuusympäristön rapautuminen, Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyydet, Yhdysvaltojen muuttuminen arvaamattomaksi liittolaiseksi Donald Trumpin toisella presidenttikaudella sekä Euroopan unionin jähmeys suhteessa sen uudistumiselle asetettuihin toiveisiin.

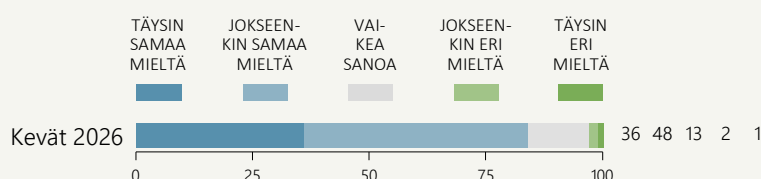
Juuri EU on ollut yksi syy sille, miksi Pohjoismaiden integraation tiivistämiselle ei edeltäneinä vuosikymmeninä nähty liiemmin tarvetta. Suomalaisten mielissä Euroopan integraatio ei kuitenkaan ole tehnyt pohjoismaisesta yhteistyöstä turhaa. Päinvastoin lähes jokainen suomalainen (93 %) arvioi, että pohjoismaisen yhteistyö on EU-jäsenyydestä huolimatta meille edelleen hyvin tärkeää, eikä käytännössä kukaan (2 %) ole tästä eri mieltä (Kuvio 2).

Jo aiemmin poikkeuksellisen laajalti jaettu käsitys pohjoismaisen yhteistyön keskeisyydestä on vahvistunut entisestään, sillä sen tärkeyttä korostavien (täysin samaa mieltä olevien) osuus on vahvistunut 10 prosenttiyksiköä edellisestä mittauksesta vuonna 2012.

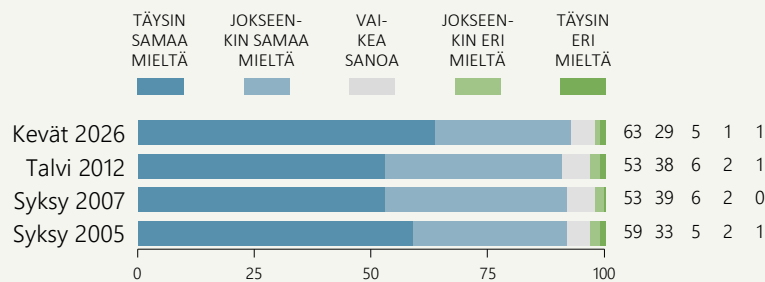
Samansuuntainen tulos saadaan, kun kysymyksenasettelu käännetään toisinpäin. Vain 12 prosenttia arvioi, että Suomella on nykyään oikeastaan varsin vähän yhteisiä intressejä muiden Pohjoismaiden kanssa, ja kaksi kolmesta (65 %) on tästä eri mieltä (Kuvio 3).

Mielipiteet ovat siirtyneet selvästi (18 %-yks.) edellisestä, vuoden 2007 mittauksesta kohti Pohjoismaiden intressien runsaslukui-

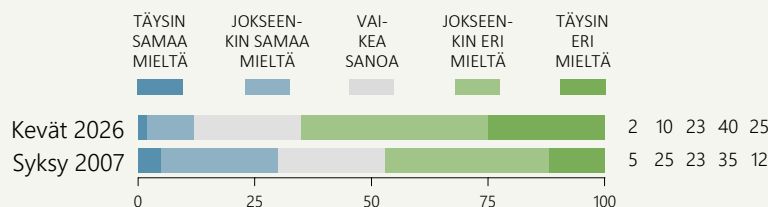
Kuvio 1. "Kasvaneet globaalit uhat edellyttävät Pohjoismaiden yhteistyön voimakasta tiivistämistä" (%)

Kuvio 2. "Pohjoismainen yhteistyö on EU-jäsenyydestä huolimatta meille edelleen hyvin tärkeää" (%)

Kuvio 3. "Suomella on nykyään oikeastaan varsin vähän yhteisiä intressejä muiden Pohjoismaiden kanssa" (%)

suutta korostavaa suuntaa. Pohjoismaisen yhteistyön tärkeinä pidetyt puitteet ovat siis saaneet sisäänsä uutta, aiempaa painavam-
paa sisältöä.

Luotto Pohjoismaihin on vahva

Puolustus on luonnollinen ehdokas uudistetun pohjoismaisen asialistan kärkisijoille. Tästä kertoo esimerkiksi se, että Arvo- ja asennetutkimuksen jo aiemmin julkaistuissa tuloksissa Ruotsi, Viro, Norja ja Tanska arvioitiin maiksi, jotka ensi sijassa tulisivat hätiin, mikäli Suomi joutuisi sotilaallisen hyökkäyksen kohteeksi.⁴

Yhteiset intressit ovat kuitenkin muutakin kuin turvallisuusintressejä. Pohjoismaiden taloudet ovat vuosikymmenten mittaan integroituneet toisiinsa käytännön tasolla lukuisien yritysfuusioiden ja -kauppojen kautta, työmarkkinoilla ei ole suuria esteitä ihmisten vapaalle liikkuvuudelle, ja EU-sääntelyn

ansioista tavarat, palvelut ja pääomat liikkuvat pitkälti vapaasti.

Mikäli pohjoismaista yhteistyötä haluttaisiin tiivistää voimakkaasti, tehtävälta olisi silti pitkä, koska jokaisella Pohjoismaalla on oma lainsäädäntönsä ja omat instituutionsa, jotka lyövät kapuloita integraation rattaisiin ja asettavat rajat sille, kuinka pitkälle pohjoismainen yhteistyö voi käytännössä mennä. Yhteistyön vieminen uudelle tasolle voisi tarkoittaa esimerkiksi yhtenäisempää ulkopoliittikkaa, talouspolitiikkaa ja sosiaaliturvaa sekä jonkinlaista pohjoismaista kansalaisuutta.⁵

Suomalaisten valmiutta pohjoismaisen yhteistyön syventämiseen selvitettiin Arvo- ja asennetutkimuksessa kahdella kysymyssarjalla. Näistä ensimmäisessä pyydettiin arvioita siitä, paljonko yhteistä Suomella ja suomalaisilla on kunkin Pohjoismaan ja sen kansalaisten kanssa. Vastaajia pyydettiin arvioimaan asiaa kokonaisuutena esimerkiksi arvojen, kulttuurin, intressien ja tavoitteiden

näkökulmista. Toisessa kysymyksessä hypättiin aiheen syvään päätyyn tiedustelemalla, mistä asioista voitaisiin yhteistyön tiivistyessä jatkossa päättää yhteispohjoismaisesti.

Arviot yhteisten asioiden määrästä kertovat, että ainakin periaatteelliset edellytykset yhteistyön tiivistämiselle ovat olemassa

”

(Kuvio 4). Koska suomalaisten suuri enemmistö näkee meillä olevan vähintään melko paljon yhteistä kaikkien Pohjoismaiden kanssa, suhtautumiseroja on syytä tarkastella pääosin vahvempien kannanottojen (erittäin paljon ja paljon) tasolla.

Odotetusti Ruotsi on Pohjoismaista Suomelle ja suomalaisille läheisin. Suuri enemmistö (70 %) katsoo meillä olevan vähintäänkin paljon yhteistä Ruotsin ja ruotsalaisten kanssa, ja yli kolmasosa (35 %) arvioi yhteistä olevan erittäin paljon.

Ero koetussa läheisyydessä on selvä Norjaan ja norjalaisiin, joiden kanssa puolet (49 %) arvioi meillä olevan erittäin paljon tai paljon yhteistä, tai Tanskaan ja tanskalaisiin, joiden kohdalla vastaava osuus on jonkin verran alhaisempi (42 %). Meistä kaikkein etäämmällä sijaitsevan Islannin ja sen kansalaisten kanssa erittäin paljon tai paljon yhteistä näkevien osuus jää jo paljon pienemmäksi, 28 prosenttiin.

Paljon-arvioiden osuuksien ohella tuloksissa olennaista on kuitenkin myös vain vähän

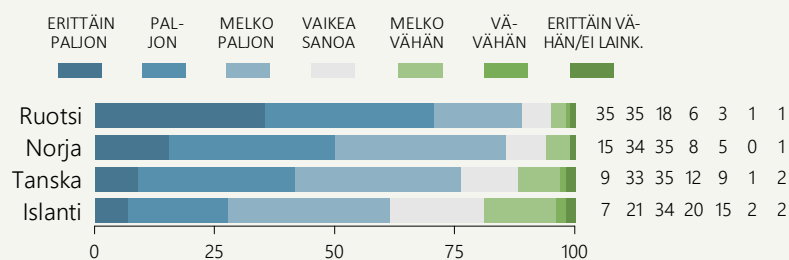
tai erittäin vähän yhteistä näkevien mitätön osuus jokaisen Pohjoismaan kohdalla. Suomalaiset eivät näe syitä vierastaa muita Pohjoismaita tai pohjoismaalaisia, mikä kertoo avoimen myönteisestä ja luottavaisesta suhtautumisesta näihin.

Tulos viittaa myös siihen, että suomalaiset ajattelevat Pohjoismaita pitkälti kokonaisuutena, ja vaikka Ruotsi ja ruotsalaiset koetaan läheisimmiksi, tälläkin erityissuhteella on rajansa (ks. Ruotsi on erityinen, mutta jälleenyhdistyminen ei kiinnosta). Eroja arvioissa Pohjoismaiden välillä selittäneekin pitkälti käytännön vuorovaikutuksen määrä eli se, kuinka paljon Suomi ja suomalaiset tekevät yhteistyötä ja ovat kanssakäymisissä kunkin maan ja sen kansalaisten kanssa.

Väestöryhmittäiset suhtautumiserot jäävät vähäisiksi, joskin miehet näkevät naisia enemmän yhteistä muiden Pohjoismaiden kanssa ja ikääntyneemmät (yli 56-vuotiaat) korostavat nuorempiaan enemmän yhteyttä etenkin Ruotsin ja Norjan kanssa (ks. Kuvioliite).

Ainakin osin näitä eroja selittää suhtautuminen yhteiseen puolustukseen Naton puitteissa. Jo aiemmin julkaistut Arvo- ja asennetutkimuksen tulokset kertovat, että miesten myönteisyys Suomen Nato-jäsenyyttä kohtaan on suurempaa kuin naisten ja sama pätee verrattaessa yli 56-vuotiaiden hyvin suopeita Nato-kantoja nuorempien väestönosien mielialpiteisiin.⁶

Kuvio 4. Kuinka paljon yhteistä (arvot, kulttuuri, intressit, tavoitteet jne.) Suomella ja suomalaisilla on kunkin Pohjoismaan ja sen kansalaisten kanssa (%)

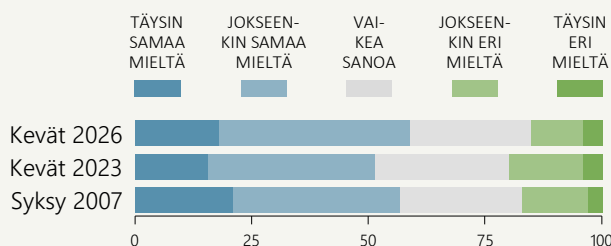

Ruotsi on erityinen, mutta paluu sen yhteyteen ei kiinnosta

Suomen ja Ruotsin välinen suhde on erityisen läheinen muun muassa pitkän yhteisen historian, muuttoliikkeiden, yrityselämän laaja-alaisen integraation sekä poliittisten päättäjien tiiviin yhteydenpidon ansiosta.

Enemmistön (59 %) mielestä ruotsalaiset ovatkin kaikista kansoista meille kaikkein läheisimpiä. Vain pienehkö osuus (15 %) on tästä eri mieltä, mutta varsin moni (26 %) ei ota asiaan kantaa (Kuvio 5).

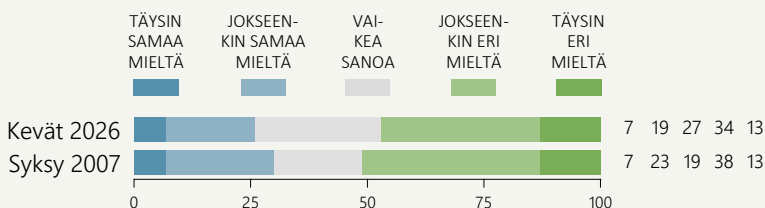
Kuvio 5. "Kaikista kansoista ruotsalaiset ovat meille kaikkein läheisimpiä" (%)

Arviot ruotsalaisten erityisasemasta ovat kohentuneet edellisestä, vuonna 2023 tehdystä mittauksesta. Toisaalta lukemat ovat käytännössä samat kuin parikymmentä vuotta sitten vuonna 2007.

Tulos on samankaltainen lähestyttäessä aihetta Ruotsin erityisasemaa vähättelevällä väitteellä. Noin neljäsosa (26 %) suomalaisista arvioi, ettei Ruotsi enää ole Suomelle kuin yksi EU-maa muiden joukossa, mutta lähes puolet (47 %) näkee Ruotsin merkityksen Suomelle tätä tärkeämpänä (Kuvio 6). Varsin moni (27 %) ei ota asiaan kantaa.

Kuvio 6. "Ruotsi ei enää ole Suomelle kuin yksi EU-maa muiden joukossa" (%)

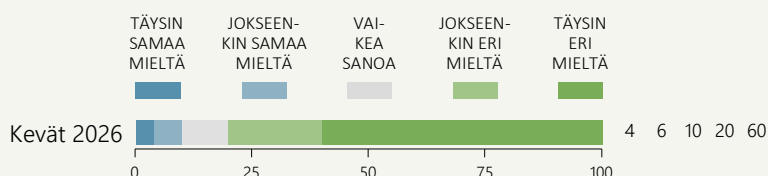

Tulos on olennaisilta osiltaan hyvin samankaltainen kuin parikymmentä vuotta sitten, sillä sekä Ruotsia vain yhtenä EU-maana muiden joukossa pitävien että maidemme erityissuhdetta korostavien rivit ovat hieman harvenneet ja ainoastaan kantaa ottamattomien osuus on kasvanut.

Näistä tuloksista voidaan päätellä, että suomalaisten kiinnostus pohjoismaiseen yhteistyöhön suuntautuu nyt pelkkää Ruotsia laajemmalle koko Pohjolaan. Tässä valossa ei ole yllättävää, että Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyksien jälkeen Ruotsista kummunnut ajatukset Ruotsin ja Suomen paluusta takaisin valtiolliseen yhteyteen eivät saa suomalaisilta vastausta.⁷

Vain pieni osuus (10 %) katsoo, että olisi hyvä asia, jos Suomi ja Ruotsi tulevaisuudessa yhdistyisivät jälleen samaksi valtioksi, yhtä moni (10 %) ei ota ajatukseen kantaa, ja hyvin suuri enemmistö (80 %) torjuu sen (Kuvio 7).

Kuvio 7. "Olisi hyvä asia, jos Suomi ja Ruotsi tulevaisuudessa yhdistyisivät jälleen samaksi valtioksi" (%)

Kun EVA kysyi syksyllä 2021, mitkä tekijät ovat suomalaisten identiteetin kannalta tärkeitä, paljastui, että suurelle enemmistölle tärkeimmiksi osoittautuivat suomalaisuus ja äidinkieli.⁸ Suomalaisten kansallisuusaatteella näyttäisi siis olevan edelleen suuri vaikutus kansalaisten mielissä, mikä todennäköisesti vaikuttaa siihen, että kansallisvaltiosta halutaan pitää kiinni myös muuttuvan maailman keskellä.

Puolustus ajaa yhteen

Juuri Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyydet ja niiden myötä kaikkien Pohjoismaiden kuuluminen Natoon onkin tuonut paljon kovaa ja konkreettista sisältöä pohjoismaiden yhteiselle asialistalle. Tämä heijastuu myös suomalaisten Nato-kannan mukaan eriteltyihin arvioihin siitä, paljonko suomalaisilla on yhteistä muiden Pohjoismaiden kanssa. Nato-jäsenyyteen myönteisesti suhtautuvat näkevät sitä paljon enemmän kuin Nato-jäsenyyteen neutraalin tai kielteisen kannan ottavat (ks. Kuvioliite).

Pohjoismaat ovat toki tehneet tiivistä yhteistyötä puolustuksessa jo pitkään, mutta Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa sekä Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyydet ovat kirittäneet yhteistyötä uudelle tasolle.⁹ Kiinnostavasti tämän yhteistyön muoto on usein ollut pääosin niin sanottua *minilateralismia*, eli aihekeskeistä, nopeaa ja suoraa yhteistyötä maiden hallintojen kesken, ohi Pohjoismai-

den neuvoston ja Pohjoismaiden ministerineuvoston kaltaisten perinteisten järjestö-rakenteiden.

Epävakaa maailmantilanne tuo tavan takaa päättäjien eteen tilanteita, jotka edellyttävät nopeaa reagointia, kun taas useimmat kansainvälisen yhteistyön järjestöt ovat hidasliikkeisiä. Pienille valtioille tärkeän monenkeskisen yhteistyön painoarvo on myös vähentynyt, kun suuret valtiot ovat voimaansa nojaten alkaneet yhä useammin toimimaan yksin tai keskenään pienten valtioiden päiden yli.

Voimien mittelössä Pohjoismaat ovat yksin pieniä, mutta yhdessä toimiessaan varteentotettavampi tekijä myös taloudessa. Siksi EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa tiedusteltiin suomalaisilta, missä määrin eri asioista voitaisiin päättää yhteispohjoismaisesti ja missä määrin asiat pitäisi säilyttää kansallisen päätöksenteon piirissä. Kysymys ei sisältänyt kuvausta päätöksenteon rakenteista tai muodoista vaan ainoastaan oletuksen siitä,

että Pohjoismaiden keskinäistä yhteistyötä lisättäisiin voimakkaasti.¹⁰

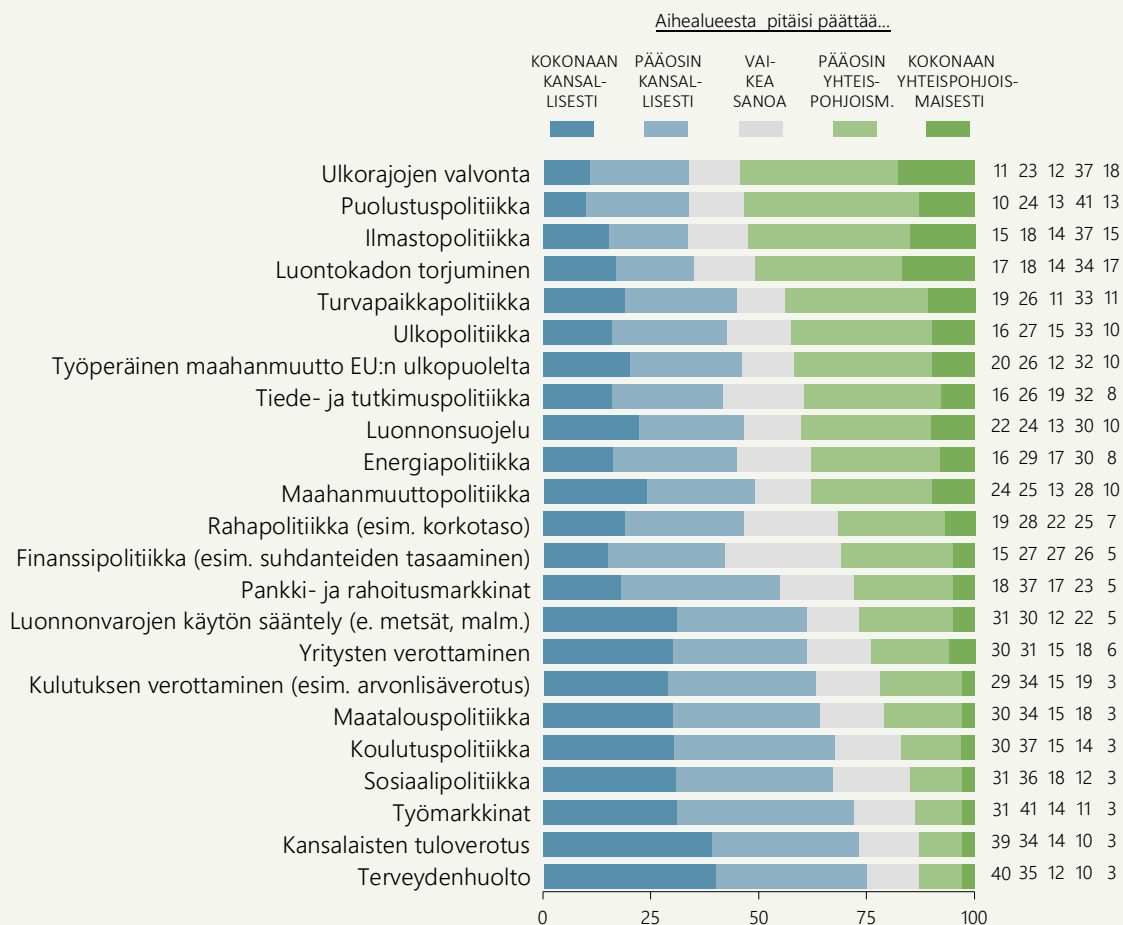
Tulokset (Kuvio 8) kertovat yllättävänkin laajasta periaatteellisesta valmiudesta yhteispohjoismaiseen päätöksentekoon etenkin asioissa, jotka ovat luonteeltaan rajat ylittäviä. Päällimmäisiksi näistä nousevat ulkoinen turvallisuus sekä ympäristökysymykset.

Vain kolmasosa (34 %) pitäisi ulkorajojen valvonnan kunkin maan omissa käsissä, ja enemmistö (55 %) päättäisi siitä pääosin yhteispohjoismaisesti. Tulos on kuitenkin sama myös koko maanpuolustuksen kohdalla. Kolmasosa (34 %) päättäisi puolustuspolitiikasta kansallisesti, ja yli puolet (54 %) suosisi

jatkossa enemmän yhteispohjoismaista päätöksentekoa.

Tulokset osoittavat laajaa hyväksyntää sekä syvälle käyvälle puolustusyhteistyölle että sotilaalliselle liittoutumiselle Naton puitteissa. Huomionarvoista on kuitenkin myös se, että vain kymmenesosa vaatii rajavalvonnan ja puolustuksen säilyttämistä kokonaan kansallisessa päätösvallassa. Tämä kertoo paitsi suuresta luottamuksesta muihin Pohjoismaihin, myös käsityksestä, että Venäjän muodostaman turvallisuusuhan hoitaminen olisi nykyoloissa liian suuri tehtävä yhdelle pienelle maalle ja siksi mahdollista vain yhteisvoimin.

Kuvio 8. Missä määrin seuraavista aihealueista voitaisiin jatkossa päättää yhteispohjoismaisesti ja missä määrin niistä pitäisi edelleen päättää kansallisesti (%)

Sama suhtautumistapa näyttää leimaavan myös ulko- ja turvallisuuspolitiikan toista päälohkoa eli ulkopoliittista vaikuttamista koskevia mielipiteitä, joskin rajojen valvontaa ja puolustuspolitiikkaa vaimeammin. Suurehko joukko (43 %) pitäisi ulkopoliitiikan päätösvallan kokonaan tai enimmäkseen omissa käsissä, mutta yhtä moni (43 %) katsoo, että Pohjoismailla voisi olla pääosin tai jopa kokonaan yhteinen ulkopoliitiikka.

Yllättävältä tuntuvaa tulosta selittänee se, että viime vuosina Pohjoismaat ovat, toisinaan yhdessä Baltian maiden kanssa, hakeutuneet yhteisvoimin maailmanpolitiikan isoihin pöytiin, jonne yhdenkään yksittäisen Pohjoismaan painoarvo ei olisi riittänyt. Huippukokoukseen kutsun saanut pääministeri tai presidentti on oman valtionsa lisäksi usein käytännössä edustanut kaikkia Pohjoismaita, ja kantoja on koordinoitu etukäteen joko virallisesti tai vapaamuotoisemmin.¹¹ Esimerkiksi Suomen tasavallan presidentti Stubb osallistuu tämän vuoden lopussa jo toisen kerran kutsuvieraana G20-maiden huippukokoukseen.¹²

Ympäristökin tarvitsee vipuvartta

Teesi tarpeesta toimia leveämmillä harteilla sopii myös ympäristöuhkiin, sillä myös niiden torjumiseksi suomalaiset ovat melko laajalti valmiita tinkimään kansallisesta päätösvallasta. Jälleen kolmasosa (33 %) pitäisi ilmastopolitiikan kokonaan tai pääosin kansallisessa päätösvallassa, mutta yli puolet (52 %) olisi valmis päättämään ilmastopolitiikasta yhteispohjoismaisesti. Suhtautuminen on käytännössä samanlaista luontokadon torjumisen osalta. Reilu kolmasosa (35 %) säilyttäisi sitä koskevan päätösvallan Suomessa, mutta joka toinen (51 %) katsoo, että luontokadon torjumisesta voitaisiin jatkossa päättää pitkälti tai tyystin pohjoismaisella tasolla.

Ajatus yhteispohjoismaisesta ilmasto- ja ympäristöpolitiikasta saa siis osakseen melko laajaa suosiota. Toisaalta EVAn aiemmissa Arvo- ja asennetutkimuksissa suomalaisten enemmistön näkemys on ollut, että ilmastopolitiikassa päätöksenteon pitäisi olla pääosin EU-tasoista.¹³

Tulosta voikin tulkita niin, että monien mielessä on kaikkien Pohjoismaiden talouksissa käynnissä oleva vihreä siirtymä ja he toivovat lisää yhteispohjoismaista ilmastopolitiikkaa EU:n ilmastopolitiikan rinnalle eikä niinkään sen sijaan.

Sekä ilmastopolitiikkaan että talouteen läheisesti liittyvän energiapolitiikan suhteen moni (45 %) suosisi kuitenkin kansallista ja pienempi osuus (38 %) yhteispohjoismaista päätöksentekoa. Lukemat ovat likimain samat niin ikään taloudelle tärkeän tiede- ja tutkimuspolitiikan osalta, josta 42 prosenttia päättäisi kansallisesti ja lähes yhtä moni (40 %) yhteispohjoismaisesti.

Luontokadon torjumisen osalta tulkintaa mutkistaa se, että vaikka enemmistö näkee luontokadon torjumisen pohjoismaisena teemanä, ympäristöpolitiikan keinojen kohdalla suhtautuminen yhteispohjoismaiseen päätöksentekoon ei ole yhtä suojeaa.

Lähes puolet (46 %) pitäisi luonnonsuojelun päätöksenteon kansallisissa näpeissä, ja pienempi osuus (40 %) veisi sen osin tai kokonaan pohjoismaiselle tasolle. Selvä enemmistö (61 %) katsoo, että luonnonvarojen, kuten metsien ja malmivarojen, käytöstä päättämisen pitää olla kansallista ja vain reilu neljäsosa (27 %) tekisi siitä yhteispohjoismaista.

Ympäristökysymyksiin niin ikään osin liittyvän maatalouden kohdalla lähes kaksi kolmesta (64 %) toivoo, että maatalouspolitiikasta päätettäisiin kansallisesti, ja vain viidesosa (21 %) antaisi sen pohjoismaisiin käsiin.

Tältä osin tulosta pitää tulkita huoltovarmuuteen ja ruokaturvaan liittyvänä kannan-

ottona ja kenties myös näkemyksenä siitä, miten maatalouspolitiikka pitäisi järjestää, jos EU tulevaisuudessa päättäisi purkaa jäsenmaitaan nykyisin varsin tiukasti sitovaa yhteistä maatalouspolitiikkaansa.

Maahanmuutto jakaa

Maahanmuutto on jo pitkään ollut yksi keskeisistä politiikan aiheista kaikissa Pohjoismaissa ja myös Pohjoismaiden välillä. Vuosien 2014–2016 siirtolaiskriisissä pohjoismaiden yhteistyö ajautui ongelmiin turvapaikanhakijoiden kulkiessa vapaasti maasta toiseen. Lopulta Pohjoismaat reagoivat käynnistämällä yksi toisensa jälkeen rajatarkastukset, mikä väliaikaisesti poisti pohjoismaisen passivapauden.

Jälkikäteen on helppo todeta, että pakolaiskriisissä Pohjoismaiden yhteiselle linjalle tai edes maiden keskinäiselle koordinaatiolle olisi ollut tarvetta. Toisaalta myös Pohjoismaissa jokainen valtio on varsin tiukasti halunnut pitää kiinni viimekätisestä suvereniteetistään päättää turvapaikan myöntämisestä.

Suomalaisia tämä kysymys jakaa, sillä varsin moni (45 %) ajattelee, että turvapaikkapolitiikasta pitää päättää kokonaan tai pääosin kansallisesti, mutta yhtä suuri joukko (44 %) on toisella kannalla toivoen yhteispohjoismaista turvapaikkapolitiikkaa.

Turvapaikanhakijat ovat vain pieni osa Pohjoismaihin suuntautuvasta maahanmuutosta, jonka valtavirta muodostuu töiden tai opintojen perässä muuttavista sekä näiden perheenjäsenistä. Siinä missä Pohjoismaat ovat viime aikoina yrittäneet tehdä itsensä vähemmän houkuttelevia turvapaikanhakijoille, ovat ne samaan aikaan houkutteleet etenkin koulutettuja työperäisiä maahanmuuttajia Pohjolaan.

Vaikka työperäinen maahanmuutto on luonteeltaan erilaista kuin pakolaisuus, suh-

tautuminen sitä koskevan politiikan päätösvaltaan ei ole. Alle puolet (46 %) katsoo, että työperäisestä maahanmuutosta EU:n ulkopuolelta pitäisi päättää kansallisesti ja lähes yhtä moni (42 %) päättäisi siitä pohjoismaisesti. Asetelma liikahtaa vain vähän kysyttäessä maahanmuuttopolitiikasta yleensä. Noin puolet (49 %) arvioi, että siitä pitäisi päättää kansallisesti, ja neljä kymmenestä (38 %) päättäisi maahanmuutosta pikemminkin yhteispohjoismaisesti.

Maahanmuuttopolitiikan päätösvaltaa koskevien mielipiteiden jakautumisen takana ovat isohkot erot puolueiden äänestäjäryhmien suhtautumisessa. Perussuomalaisia tai keskustaa äänestävien enemmistöt painottavat kansallisen päätösvalan säilyttämistä maahanmuutossa, kun taas vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajien enemmistöt siirtäisivät päätösvaltaa pohjoismaiselle tasolle. Kokoomuksen ja myös SDP:n kannattajaryhmät jakautuvat asiassa kahteen tasavahvaan leiriin jätten vaille selkeää mielipidesuuntaa (ks. Kuvioliite).

Taloudessa sittenkin omin voimin

Muuttoliikkeet ovat alusta asti olleet yksi keskeisistä Pohjoismaiden talouksien käyttövoimista. Pohjoismaiden kansalaiset ovat voineet liikkua Pohjoismaissa vapaasti, tehdä töitä ja muuttaessaan päästä tulomaan sosiaaliturvan piiriin jo 1950-luvun alkupuolelta lähtien.

Työvoiman vapaa liikkuvuus Pohjolassa tuli voimaan aiemmin kuin Länsi-Euroopassa, jonka maat sopivat tästä vuonna 1957 Euroopan talousyhteisön perustaneessa Rooman sopimuksessa. Kymmenen vuotta myöhemmin, 1960- ja 70-lukujen taitteessa, selvitettiin jo pohjoismaisen talousyhteisön (Norddek) perustamista, mutta suunnitelmat kariutuivat.

Tänään Pohjoismaat ovat tiiviisti integroituneita Eurooppaan, mutta hieman erilaisin ratkaisuin. Suomi, Ruotsi ja Tanska ovat EU:n jäseniä. Norja ja jäsenyysneuvotteluidensa elvyttämisen hiljattain hylännyt Islanti ovat tyytyneet Euroopan talousalueen (ETA) jäsenyyteen. Suomi kuuluu ainoana Pohjoismaana euroalueeseen ja EVAn Arvo- ja asennetutkimukset ovat osoittaneet suomalaisten enemmistön olleen viime aikoina tyytyväisiä tähän järjestelyyn.¹⁴

Näin ei kuitenkaan ole aina ollut, vaan etenkin vuosituhannen alussa moni toivoi paluuta markkaan ja mahdollisuuteen harjoittaa itsenäisempää raha- ja valuuttakursipolitiikkaa. Vuosina 2010–2012 huipussaan olleen eurokriisin aikana euron suosio kuitenkin hieman yllättäen kasvoi, vaikka euroalue itsessään kävi hajoamisen partaalla.¹⁵

Tähän nähden voi pitää jokseenkin yllättävänä, että vajaa puolet (47 %) päättäisi rahapolitiikasta kansallisesti ja kolmasosa (32 %) olisi valmis miettimään yhteispohjoismaista ratkaisua (ks. Kuvio 8 edellä). On kuitenkin syytä ottaa huomioon, että kysymyksenasettelussa EU-taso ei ollut vaihtoehtona. Näin ollen voidaan tulkita, että kansallinen päätöksenteko sisältää myös asian tilan pitämisen nykyisellä mallillaan, jossa kansallinen näkemys rahapolitiikasta välittyy Euroopan keskuspankkiin Suomen Pankin kautta.

Rahapolitiikan kanssa tiiviissä kytköksissä olevan pankkeja ja rahoitusmarkkinoita koskevan päätöksenteon suhteen tulos on kuitenkin rahapolitiikkaa selkeämpi. Enemmistö (55 %) pitäisi sen kansallisissa käsissä, ja paljon pienempi osuus (28 %) päättäisi siitä yhteispohjoismaisesti.

Suomalaisten usko omien päättäjien kykyyn harjoittaa vakaata talouspolitiikkaa vaikuttaa kuitenkin ohuehkolta. Näin voi päätellä siitä, että valintatilanteessa 42 prosenttia päättäisi talouspolitiikan ytimeen kuulu-

vasta finanssipolitiikasta kansallisesti ja miltei kolmasosa (31 %) luovuttaisi sen ainakin osin yhteispohjoismaisiin käsiin. Tosin varsin moni (27 %) ei ota asiaan kantaa, mikä voi viitata epävarmuuteen kysymyksessä tarkoitettun finanssipolitiikan sisällöstä.

Tulostulovaajaan (Kuvio 8) alaosa paljastaakin, että valmius yhteispohjoismaiseen päätöksentekoon talouspolitiikassa vähenee nopeasti päästäessä veroihin sekä niihin politiikkalohkoihin, jotka muodostavat suurimman osan julkisista menoista.

Verotuksen osalta ehdottomin kanta liittyy kansalaisten tuloverotukseen, joka suuren enemmistön (73 %) mielestä kuuluu kansalliseen päätöksentekoon ja vain 13 prosenttia olisi valmis päättämään siitä edes osin yhteispohjoismaisesti.

Muidenkin kyselyssä mukana olleiden verolajien osalta kannat ovat selkeät, joskin hieman avoimemmat yhteispohjoismaisille linjauksille. Selvä enemmistö (61 %) katsoo, että yritysten verottamisesta pitää päättää kansallisesti, ja noin neljäsosa (24 %) antaisi siinä pääroolin yhteispohjoismaisille linjauksille. Kulutuksen verottamisen osalta linja on samansuuntainen, sillä selkeä enemmistö (63 %) säilyttäisi päätökset siitä kansallisina ja vain reilu viidesosa (22 %) olisi valmis päättämään esimerkiksi arvonlisäverosta yhteispohjoismaisesti.

Verojen ohella suomalaiset arvioivat, että myös keskeisistä julkisista palveluista kunakin Pohjoismaan pitäisi päättää itse. Kaksi kolmasosaa (67 %) päättäisi koulutuspolitiikasta kansallisesti, ja vain 17 prosenttia veisi päätöksenteon yhteispohjoismaiselle tasolle. Mahdollisuus yhteispohjoismaisille linjauksille nähdään vielä vähäisempänä terveydenhuollossa. Vaikka suomalaiset eivät ole kovinkaan tyytyväisiä terveydenhuoltoonsa,¹⁶ kolme neljäsosaa (75 %) pitäisi sen kansallisissa käsissä ja vähäiset 13 prosenttia päät-

täisi terveydenhuollosta yhteispohjoismaisesti.

Eriävät työmarkkinakäytännöt ja -säädökset, verojärjestelmien erot ja esimerkiksi eri tavoin toimivat työttömyysturvajärjestelmät ovat tunnettuja esteitä työvoiman vapaalle liikkuvuudelle Pohjoismaiden välillä.¹⁷ Suomalaiset eivät kuitenkaan näe erityisempää lisäarvoa siinä, että kyseiset järjestelmät olisivat yhtenäisemmät kaikissa Pohjoismaissa. Niinpä valmius yhteispohjoismaiseen päätöksentekoon on nihkeää myös työmarkkinoiden osalta.

Suuri enemmistö (75 %) katsoo, että työmarkkinoista pitää päättää kansallisesti ja ainoastaan 14 prosenttia tekisi päätöksen teosta yhteispohjoismaista. Sama pätee työmarkkinoihin läheisesti liittyvän sosiaalipolitiikan kohdalla. Kaksi kolmasosaa (67 %) päättäisi sosiaalipolitiikasta kansallisesti ja vain 15 prosenttia yhteispohjoismaisesti.

Kaiken kaikkiaan suomalaiset ovat valmiimpia siirtämään päätösvaltaa yhteispohjoismaiselle tasolle rajat ylittävissä, isoissa aiheissa, joiden hoitaminen on vaikeaa tai mahdotonta yksittäiselle pienelle maalle. Vastaavasti päätösvalta halutaan pitää kansallisena aiheissa, jotka ovat lähellä omaa arkea tai kukkaroa. Tietystä avoimuudesta pohjoismaisen yhteistyön kehittämiseksi kertoo kuitenkin se, että enemmistö ei yhdenkään aiheen kohdalla arvioi, että päätösvalta pitäisi säilyttää kokonaisuudessaan kansallisissa käsissä.

Viitteet

- 1 Metelinen (2026).
- 2 Wetterberg (2010).
- 3 Kauppalehti (2026), Helsingin sanomat (2022).
- 4 Laakso (2026).
- 5 Palmgren ja Wetterberg (2017).
- 6 Laakso (2026).
- 7 Iltalehti (2026).
- 8 Metelinen (2022).
- 9 Puolustusvoimat (2026).
- 10 Tarkka kysymysmuotoilu EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa: Jos Suomen, Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Islannin keskinäistä yhteistyötä lisättäisiin voimakkaasti, missä määrin seuraavista aihealueista voitaisiin jatkossa mielestäsi päättää yhteispohjoismaisesti ja missä määrin niistä pitäisi edelleen päättää kansallisesti? Kerro oma mielipiteesi riippumatta siitä, missä aihealueen asioista tällä hetkellä päätetään.
- 11 Helsingin sanomat (2025).
- 12 Helsingin sanomat (2026).
- 13 Haavisto (2019).
- 14 Haavisto (2025).
- 15 Haavisto (2012).
- 16 Haavisto (2025).
- 17 Pohjoismainen yhteistyö (2026).

Lähteet

- Haavisto, I. (2025). Kielteisyys EU:n yhteisvelkaa kohtaan kasvussa – EU ja euro yhä suosittuja, EVA Artikkel, <https://www.eva.fi/blog/2026/01/10/eun-yhteisvelka-kaantyi-vastatuuleen-mutta-eu-myonteisyys-pysyy-vahvana/>
- Haavisto, I. (2025). Hoito hukassa – Suomalaiset ovat tyytymättömiä terveydenhuollon tilaan, EVA Analyysi N:o 149, <https://www.eva.fi/blog/2025/06/18/hoito-hukassa-suomalaiset-ovat-tyytymattomia-terveydenhuollon-tilaan/>
- Haavisto, I. (2019). Vapaus, vakaus ja vauraus – Mitä EU-jäsenyys merkitsee nyky-suomalaisille, EVA Analyysi N:o 75, <https://www.eva.fi/blog/2019/10/14/eu-merkitsee-suomalaisille-vapautta-vakautta-ja-vaurautta/>
- Haavisto, I. (2012). EU vai EI? – EVAn arvo- ja asennetutkimus 2012, Taloustieto Oy, <https://www.eva.fi/blog/2012/03/28/evan-arvo-ja-asennetutkimus-2012-eu-vai-ei/>
- Helsingin sanomat (2026). Stubb kutsuttiin Miamin G20-kokoukseen, kutsuttujen listalla myös Putin, <https://www.hs.fi/maailma/art-2000012296107.html>
- Helsingin sanomat (2025). Tanska edustaa Suomea hätäkokouksessa Pariisissa: Tutkija arvioi, miksi Suomi ei ole mukana, <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011040633.html>
- Helsingin sanomat (2022). Nyt pitäisi rakentaa ”uusi Kalmarin unioni”, arvioi Risto E.J. Penttilä, <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009136761.html>
- Ilta-lehti (2026). Ruotsi–Suomen uusi valtio – Professorin mukaan Suomi ja Ruotsi voivat yhdistyä. Elämme niin synkkiä aikoja, että asiantuntija ei yllätyisi, <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/2bd19544-5cd7-4654-9c87-b850f39dd881>
- Kauppalehti (2026). Suurpankin pomolta kova vaatimus: Pohjoismaiden on yhdistyttävä, <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/a/6af699e5-23d2-4bb4-9051-059c63ceef25>
- Laakso, M. (2026). Eurooppalaisempi Nato – Suomalaiset luottavat Pohjoismaiden, Viron, Britannian ja Saksan sotilaalliseen tukeen, EVA Analyysi N:o 166, <https://www.eva.fi/blog/2026/06/12/eurooppalaisempi-nato/>
- Metelinen, S. (2022). Olen suomalainen – Identiteettipoliitiikan jalansija Suomessa on rajallinen, EVA Analyysi N:o 113, <https://www.eva.fi/blog/2022/10/12/suomalaiset-eivat-innostu-identiteettipoliitikasta/>
- Metelinen, S. (2026). Suomalaiset haluavat ulkopoliitikassa nykyistä enemmän yhteistyötä Pohjoismaiden ja Baltian kanssa, EVA Artikkel, <https://www.eva.fi/blog/2026/04/07/suomalaiset-haluavat-nykyista-enemman-yhteistyota-pohjoismaiden-ja-baltian-kanssa/>
- Palmgren, S. ja Wetterberg, G. (2017). Pohjoismaiden aika on nyt – Pohjoismaisen kansalaisuuden edellytyksiä ja mahdollisuuksia, Ajatushautomo Agenda, <https://agenda.fi/fi/julkaisu/pohjoismaiden-aika-on-nyt/>
- Pohjoismainen yhteistyö (2026). Rajaestetiikanta, <https://www.norden.org/fi/rajaestetiikanta>
- Puolustusvoimat (2026). Yhteistyö Ruotsin kanssa tiivistyy alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa, <https://puolustusvoimat.fi/-/yhteisty-ruotsin-kanssa-tiivistyy-alueellisen-koskemattomuuden-valvonnassa-ja-turvaamisessa>
- Wetterberg, G. (2010) Förbundsstaten NORDEN, Tema-Nord 2010:582, Nordiska ministerrådet, <https://www.norden.org/sv/publication/forbundsstaten-norden>

Näin kysely tehtiin

Tulokset perustuvat 2 045 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 31.3.–13.4.2026. Vastaajat edustavat koko maan 18–79-vuotiasta väestöä (pl. Ahvenanmaa). Aineisto on kerätty Taloustutkimus Oy:n internetpaneelissa, josta tutkimusotos on muodostettu ositetulla satunnaisotannalla. Aineisto on painotettu edustamaan väestöä iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen analyysin ja tulosgrafiikan on tehnyt Pentti Kiljunen (Yhdyskuntatutkimus Oy).

Elinkeinoelämän valtuuskunta

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä.

EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyysit löytyvät EVAn kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) ISSN 2342-0782 (PDF)